

Бондарчук Леся Станіславівна, Решетило Яна Сергіївна
студентки 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: ассистент кафедри цивільного процесу,
Московчук Д. О.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУДОВИХ ДОКАЗІВ: НОВІ ПІДХОДИ ВЧЕНИХ ПРОЦЕСУАЛІСТІВ

Реалізуючи право людини на судовий захист порушених прав і свобод, суддя застосовує норми чинного законодавства для встановлення всіх обставин справи у цивільному судочинстві. Обставини (факти) справи, як прийнято вважати серед науковців, є діями або подіями, що, безумовно, призводять до настання певних правових наслідків. Для того, аби реалізувати завдання цивільного провадження, варто встановити наявність зазначених фактів шляхом дослідження певних відомостей (інформації), які містять докази.

Чинний Цивільний процесуальний кодекс статтею 76 встановлює-едефініцію поняття «докази» якими є будь-які дані, на підставі яких суд може встановити наявність або відсутність фактів (обставин), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Зазначена стаття частиною другою встановлює засоби доказування у цивільному судочинстві [1].

Серед процесуалістів існують різні підходи щодо співвідношення доказів та засобів доказування. Т. В. Цюра розглядала доказ як елемент засобу доказування, який містить у собі певну інформацію про факт у справі, що розглядається, а засіб доказування – як поєднану кількість окремих доказів, які згідно цивільного процесуального кодексу допустимі для доказування у певній справі [2]. М. А. Фокіна пропонує вважати доказами процесуальні засоби доказування, що встановлені законом і містять інформацію про факти, які мають значення для правильного встановлення обставин справи [3]. На думку Шкребця Д. В., існуючі в теорії погляди, що доказами в цивільних справах виступають тільки фактичні дані, відривають докази від їхньої процесуальної форми, тобто засобів доказування, без яких вони не можуть бути залучені до цивільного процесу [5]. Процесуаліст Штефан А. С. у своїй науковій роботі зазначає, що докази і засоби

доказування співвідносяться між собою як зміст і форма: доказ показує, яку інформацію він несе, засіб доказування – в якій об'єктивній формі ця інформація виражена [4].

Ми погоджуємося із думкою останнього, зазначеного нами процесуаліста, адже видається зрозумілим, що носій на якому міститься інформація, свідок або експерт не має доказового значення, адже доказом виступає інформація (її зміст), що міститься на носії; відомості, що відомі свідку або висновок експерта.

У юридичній літературі існує велика кількість підстав для класифікації судових доказів у цивільному процесі. З метою більш досконалого дослідження нашої теми, ми хотіли б обмежитися наступними критеріями. Поділяємо думку Шкребця Д. В., який зазначає, що за характером зв'язку змісту доказів із обставинами, які підлягають доказуванню, докази можна виділити прямі та побічні, а за характером створення – первинні та похідні [5].

Проведена класифікація наштовхнула нас на виділення наступних ознак судових доказів у цивільному процесі: по-перше, це об'єктивна форма вираження фактичних даних або відомостей про факти; по-друге, мають наявний зв'язок із фактом, що стосується предмета доказування; по-третє, є природою певного засобу доказування та передбачає конкретну форму відображення фактичних даних; по-четверте, це засіб, що на думку особи, є необхідним для всебічного з'ясування обставин у справі; по-п'яте, повинні відповідати процесуальним вимогам, що закріпленні ЦПК [1].

Повертаючись до цивільного процесуального законодавства, а саме до частини другої статті 76, можна виділити засоби встановлення фактичних даних: письмові, речові та електронні докази; висновки експертів та показання свідків [1].

Розпочнемо з характеристики письмових, речових та електронних доказів. Згідно зі статтею 95 ЦПК письмовими доказами є друковані документи (витяги, довідки, акти, договори та ін.), що мають значення для справи і використовуються з ціллю правильного вирішення спору [1]. Аналізуючи зазначену статтю можна виділити наступні: за формою – прості та нотаріально посвідчені; за характером формування – оригінали та копії; за суб'єктом – офіційні та неофіційні.

Речові докази (ст. 97 ЦПК) це предмети матеріального світу, що дають змогу встановити обставини, що мають істотне значення для вирішення справи [1]. Відмінність речових доказів від письмових

полягає у тому, що для доказування важливим є їх властивості, а не зміст зафіксованої інформації. Найчастіше вони виступають предметом спору, а не доказом у ньому.

Електронні докази згідно ст.100 ЦПК вважаються інформацією в електронній формі (графічні зображення, веб-сайти, голосові повідомлення, плани, фотографії), що мають значення для справи [1]. Це є новеллою для українського процесуального законодавства, тому є предметом численних дискусій серед процесуалістів.

Висновок експерта відповідно до статті 102 ЦПК варто розуміти як опис, що докладно складено особою, яка володіє спеціальними знаннями, внаслідок проведеного дослідження для надання обґрунтованих відповідей на поставлені питання [1]. Особливістю цього засобу є те, що в ньому експерт може висловлювати власні думки, що сформувалися під час дослідження фактів. Проте він не може містити рекомендацій з правозастосування або тлумачення права. Різновидом експертного висновку, що не є засобом доказування, але має консультативний характер для суду є висновок експерта в галузі права (ст.114 ЦПК) [1]. Суд може посилатися на нього у рішенні, але має зробити власні висновки.

Одним із найважливіших засобів доказування у цивільному процесі є показання свідка. Це відповідно до ст.90 ЦПК є повідомленням особою про відомі факти, що мають значення у справі [1]. Наявний виняток показань, що не є засобом доказування – це свідчення, що не мають підтвердженого джерела та походять з чужих слів.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що докази це інформація або предмет матеріального світу, що містить дані про факти, що підлягають дослідженню. Докази і засоби доказування корелюються як зміст і форма відповідно. І останні закріплені у цивільному процесуальному законодавстві та широкому тлумаченню не підлягають.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний Процесуальний Кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004/ станом на 12.11.2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Цюра Т. В. Суб'єкти доказування та оцінки доказів у цивільному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2005. 17 с.
3. Фокина М. А. Механизм доказывания по гражданским делам: дис. ... д-ра юрид.наук: 12.00.15. М., 2011. 612 с.

4. Штефан А. С. Допустимість доказів у цивільному судочинстві. *Теорія і практика власності*. 2016. № 2. С. 10. URL: <http://surl.li/dfzdz>
5. Шкребець Д. В. Поняття і види доказів у цивільному процесі. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 248-252.

Бугаєнко Каріна Вікторівна,
*студентка 2-го курсу магістратури судово-адміністративного
факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу,
доцент Полюк Ю. І.

ОБРАЗА СУДУ ЯК ПРОЯВ НЕПОВАГИ ДО СУДОВОЇ СИСТЕМИ

У сучасному світі повага до суду займає особливе місце, що обумовлено, як авторитетом суду, так і тим фактом, що саме на суди, за влучним твердженням ООН, покладено вирішення остаточного рішення щодо життя, свобод, прав, обов'язків і власності громадян [1]. Нещодавні рішення ЄСПЛ у справі «Багіров проти Азербайджану» стосовно розмежування критики та образи суду ще раз звернуло увагу на необхідність тлумачення та встановлення національним законодавством відповідальності за образливі висловлювання, що здатні «заплямували репутацію судової влади» [2].

Практика національних судів досить часто фіксує випадки неповаги до суду, зокрема образи суду. Так, Касаційний цивільний суд, у постанові № 31 жовтня 2019 року по справі № 711/7024/16-ц констатує, що подання особою апеляційної скарги з проханням «лист макулатури під виглядом ухвали скасувати» є твердженням, яке спрямоване на образу судді в першій інстанції та порушення ст. 129 Конституції України [3]. Водночас неповага до суду та образа суду може бути висловлена не лише учасниками справи, а й представниками судової системи. Зокрема, Велика Палата Верховного Суду України залишила апеляційну скаргу судді районного суду без розгляду через те, що скаргник використовував образливі та принизливі висловлювання на адресу колеги суддів Касаційного адміністративного суду та членів Вищої ради правосуддя, зокрема вислів «Ну, хіба не тварі?» стосовно членів ВРП та «ківали» стосовно трьох членів колеги КАС ВС [4].